

Hervormde Gemeente Katwijk aan Zee Advies Werkgroep Gebouwen

**Versie 2.1
Katwijk, 10 mei 2024**

Inhoud

1. Introductie	3
2. Inleiding	4
3. Proces	5
4. Nota Speelruimte gezocht	6
5. Keuzes maken: de toekomst van de kerkgebouwen	11
6. Advies	20
Bijlagen	24

1. Introductie

Al eeuwenlang is er een christelijke gemeente in ons dorp. En tot op de dag van vandaag komen jonge en oudere mensen in de kerken samen. Om te luisteren, te bidden, te zingen. Daar zijn we dankbaar voor. Toch is er ook zorg. Want we zien om ons heen dat het aantal mensen dat op zondag naar de kerk gaat de laatste jaren is afgenomen. Ook nu al wat langer één van de kerken op zondag gesloten is, is er toch voor iedereen voldoende plaats. Dat doet pijn. Want we verlangen ernaar dat de gemeente groeit; dat er steeds meer mensen, jong en ouder, het goede nieuws over de Heere Jezus zullen horen en geloven!

Voor het feit dat het aantal kerkgangers is afgenomen willen we onze ogen niet sluiten. De vraag dringt zich op wat de afgenomen kerkgang betekent voor het gebruik van de kerkelijke gebouwen. Zowel op zondag als doordeweeks.

De werkgroep heeft opdracht gekregen van het moderamen van de Algemene Kerkenraad en het College van Kerkrentmeesters om naar aanleiding van het 'Beleidsplan Hervormde Gemeente Katwijk 2021-2025' (**bijlage 9**) en rekening houdend met de (meerjaren)begroting onderzoek te doen naar de kerkgebouwen van onze gemeente. Op basis van dit onderzoek zijn er op hoofdlijnen een viertal scenario's uitgewerkt, die ter besluitvorming worden voorgelegd.

Na de inleiding in hoofdstuk 2 volgt er een korte omschrijving van het doorlopen proces het afgelopen jaar in hoofdstuk 3. De nota 'Speelruimte gezocht' (**bijlage 11**) vastgesteld door de generale synode is voor de werkgroep een waardevol document gebleken bij de totstandkoming van dit advies, in hoofdstuk 4 wordt hier verder op ingegaan. In hoofdstuk 5 zoomen we verder in op de situatie van onze Hervormde Gemeente Katwijk aan Zee. Hier worden onderwerpen als kerkbezoek, demografische opbouw, bereikbaarheid en capaciteit van kerkgebouwen behandeld. Tot slot wordt in hoofdstuk 6 het advies van de werkgroep uitgebracht langs een viertal scenario's.

2. Inleiding

In het vastgestelde beleidsplan is bepaald dat er een bezinning dient plaats te vinden op kerkgebouwen. Die noodzaak om te bezinnen wordt versterkt doordat er is aangegeven dat er medio 2023 zicht moet zijn op een structureel sluitende begroting in 2025. Daarnaast is er een afname zichtbaar in het aantal kerkbezoekers.

Doel van de werkgroep is om vanuit visie op het gebruik van de kerkgebouwen te komen tot een aantal scenario's die leiden tot een substantiële verbetering van de exploitatie van de kerkgebouwen. De werkgroep richt zich daarbij op scenario's die in een exploitatieverbetering van (indicatief) €250.000 resulteren. Hiermee ontstaat er structureel ruimte om invulling te geven aan bijvoorbeeld het missionaire werk en het jongeren- en ouderenpastoraat.

Overigens is het zo dat er sprake is van communicerende vaten, elke verbetering van de exploitatie van de (kerk)gebouwen levert ruimte op om te investeren in het pastoraat. Ook in tijden van een begrotingsoverschot is het goed om kritisch te beschouwen hoe om te gaan met de beschikbare middelen, je kunt het geld maar één keer uitgeven. Waarbij op de gemeenteavond in november '23 is uitgesproken dat 'pastoraat boven stenen gaat'.

Kerkgebouwen spelen een centrale rol in ons gemeenteleven.

Wat de rijke historie van onze Hervormde Gemeente Katwijk aan Zee ons heeft geleerd is dat we meebewegen met de tijd. Behoeftes aan het gebruik van de gebouwen veranderen net als de financiële middelen. Het kerkgebouw waarin dit het beste zichtbaar is geweest, is de Oude Kerk (OK).

Als we kijken naar de OK dan zien we dat deze is begonnen als rooms katholieke kerk, diverse uitbreidingen en vernielingen heeft meegemaakt. Ook heeft de OK diverse wijziging van functies ondergaan. Is afgestoten geweest en weer aangekocht. Kortom de OK heeft meebewogen met zijn tijd gedurende de ruim 560 jaar dat hij bestaat.

Ook onze gemeente staat voor belangrijke keuzes met betrekking tot haar gebouwen, we moeten meebewegen met de omstandigheden van onze tijd. Als Katwijkers zijn we als nuchter volk altijd in staat gebleken om deze lastige keuzes te maken.

3. Proces

Begin 2023 is het initiatief gekomen voor het formeren van een werkgroep gebouwen bestaande uit een brede vertegenwoordiging van de Hervormde Gemeente Katwijk aan Zee (HGK). Het eerste half jaar is er veel informatie opgehaald vanuit verschillende commissies en de organisatie van de HGK. Daarnaast zijn er een aantal overleggen geweest die in het teken stonden van het formuleren van de opdracht voor de werkgroep en de omschrijving van het proces hoe te komen tot een advies. Dit heeft geresulteerd in een memo (**bijlage 1**) die ter goedkeuring is voorgelegd.

Zowel het moderamen van de Algemene Kerkenraad (moderamen AK) als het Dagelijks Bestuur van het College van Kerkrentmeesters (DB CvK) hebben ingestemd met het memo. Op 8 november 2023 is er een interactieve gemeenteavond georganiseerd in het Maranathacentrum (MC) met als doel de gemeente te horen.

Dit alles heeft geresulteerd in een versie 1.0 van het advies van de werkgroep gebouwen. Na behandeling door de AK en de CvK is deze verstuurd naar de wijkkerkenraden, ter behandeling. Vervolgens is er op 7 februari 2024 een interactieve avond georganiseerd voor een afvaardiging van de wijkkerkenraden waar het advies is toegelicht en er uitgebreid ruimte was om deze te bespreken met elkaar. **Bijlage 12** geeft een samenvatting van deze avond. Naar aanleiding van de reacties is er een versie 2.0 opgesteld.

Deze versie is op 17 april 2024 gepresenteerd aan de gemeenteleden waarbij de mogelijkheid is geboden om verduidelijkende vragen te stellen (**bijlage 18**). Dit heeft geresulteerd in deze versie 2.1 van het advies die ter besluitvorming wordt aangeboden aan de AK en de CvK.

4. Nota Speelruimte gezocht

In het eerste half jaar tijdens het ophalen van informatie stuitte we als werkgroep op de nota 'Speelruimte Gezocht' die door de Protestantse Kerk in Nederland is opgesteld. Dit is een enorm waardevolle en goed leesbare nota gebleken die ons veel handvatten heeft geboden in het proces om te komen tot ons advies.

De nota spreekt van een drietal perspectieven.

- Theologisch
- Kerkelijk
- Maatschappelijk

Ad. Theologische aspecten

Vaak zonder dat wij het zelf beseffen, nodigen gebouwen ons uit om op een bepaalde manier naar de wereld te kijken. Hoe zit dat eigenlijk met kerkgebouwen? Op welke wijze openen zij onze ogen? In ieder geval kun je stellen dat ze de verkondiging van Gods Koninkrijk mogelijk maken. En zo belichamen ze een bepaalde visie op het leven.

Ontmoeting

Wat zegt de Bijbel eigenlijk over heilige plaatsen? Vanaf het begin tref je er allerlei heilige plekken aan. Het zijn altaren, markeringspunten in de ruimte die verwijzen naar een bijzondere gebeurtenis. Steeds weer koos God ervoor om de mensen in hun eigen werkelijkheid te ontmoeten. Het is een troostrijke gedachte dat wanneer God de ene vorm van heiligdom liet ophouden er dankzij de Geest weer een nieuwe vorm ontwikkeld werd. De positie die Jezus inneemt ten aanzien van de tempel als religieus gebouw is bepaald niet eenduidig. Wel blijkt uit het Nieuwe Testament dat Christus uiteindelijk zélf de tempel is. De betekenis van de tempel als gebouw wordt door Jezus geminimaliseerd ten gunste van de incarnatie: in plaats van een plek of een plaats wordt deze Mens de 'ontmoetingsplaats' met God. En de gemeente van Christus wordt tot een tempel van de Heer. De geschiedenis relativeert het belang van gebouwen ook wel. De heilige tempel te Jeruzalem werd verwoest. In Efeze wijkt Paulus 'zomaar' uit naar een sportschool (zie Hd. 19:9). Binnen de christelijke traditie zijn heilige plaatsen de plekken waar God en mensen elkaar in en rond Christus ontmoeten. Het zijn de plekken waar God spreekt, waar mensen op verhaal kunnen komen, en waar ook de ontmoeting met elkaar een belangrijke plek krijgt.

Een plaats is volgens de Bijbel nooit heilig uit zichzelf. Zij kan door het gebruik ervan geheiligd worden. Tot een afgezonderde plek die in dienst van God is gesteld.

Het heilige gebeurt en zo zijn er ook vandaag talloze plekken waar het verhaal van God en mensen klinkt. Tegelijkertijd is er ook alle reden om te reflecteren op de vormgeving van deze plekken.

Zoals onze dorpen en steden een verhaal vertellen dat nooit af is, doen onze kerkgebouwen dat ook. Bij voorkeur vertellen zij een profetisch verhaal, en zijn ze als zaden in een akker die op geheel eigen wijze een bijdrage leveren aan de mogelijkheid en bloei van een gemeenschap en aan de ontwikkeling van het goede leven.

Alles overziend willen we drie aspecten benoemen die samenhangen met de kerkgebouwen. In de eerste plaats noemen we het aspect **heiligheid**. Het gaat in het verhaal van de kerkgebouwen over God die interacteert met de wereld. Kerkgebouwen zijn de plekken waar deze interactie merkbaar is, in de verkondiging van het evangelie en in dienst aan de wereld. In de tweede plaats noemen we het aspect **gemeenschap**. Het verhaal van de kerk draait namelijk ook om ontmoeting met elkaar. Mensen zijn geschapen om in een reine relatie met God én met elkaar te leven. Kerkgebouwen zijn

vanuit dit perspectief die plekken waar dit gebeuren zichtbaar wordt: waar mensen niet alleen met God maar ook met elkaar in verbinding worden gebracht, en waar zij oog en hart krijgen voor hun naaste in nood. In de derde plaats noemen we het aspect **persoonlijke ervaring**. Want het gaat in het verhaal dat kerken vertellen vaak ook gewoon over onszelf. En dat mag: wanneer wij een plek als heilig ervaren doet onze eigen beleving helemaal mee.

We willen graag dat onze gebouwen, of ze nu nog volledig functioneren of niet, wellicht in getransformeerde vorm tóch een zaadje in de akker zijn? Het zou zomaar kunnen dat de Geest nieuwe wegen wijst waarop een gebouw met een bepaalde nevenfunctie of wellicht in heel nieuwe rol in dienst van Gods Koninkrijk kan staan.

Kleine kanttekeningen in de Hervormd-Katwijkse setting

Bijbels theologisch.

Enige nuancering is ook geboden. De tempel te Jeruzalem is ooit verwoest en nooit meer opgebouwd. Wat rest een muur van de fundering, daarboven de heilige berg met ruïnes... In Efeze wordt de apostel Paulus verwijderd uit de synagoge; zonder enige discussie komt de gemeenschap rond Jezus Christus samen in de sportzaal van een zekere Tyrannus (zie Handelingen 19:9).

Overigens kwam de eerste gemeente te Jeruzalem ook samen in de huizen (zie o.a. Handelingen 2:46, 12:12). Bovendien nam men dagelijks deel aan de gebeden in de tempel (centrale plaats van ontmoeting). Zowel Paulus als Petrus vergelijken de gemeente met een bouwwerk en de persoonlijke leden met stenen.

Praktisch theologisch.

Toen de gemeente Katwijk zich uitbreide, volgde de Hervormde Gemeente Katwijk aan Zee deze ontwikkeling. Uitgaande van het katholieke parochiestelsel – Hervormd ingevuld met wijkgemeenten – dicht bij mensen present te zijn. Dit vertaalde zich ook in de vestiging van gebouwen. Geografisch verspreid over alle delen van het dorp. Gaandeweg is de betekenis van de kerkgebouwen enigszins gewijzigd. Beïnvloed door de cultuur, uitgedrukt in individualisme, fragmentering en mobiliteit.

Gemeenteleden maken keuzes qua kerkbezoek en deelname aan andere momenten. Ondertussen ontstond op die manier onderscheid in ruimte voor de verkondiging van het Woord (kerkdiensten) en ruimte voor andere activiteiten. Overigens sluiten beide elkaar niet uit. Voeg daarbij dat vroeger kerkgebouwen naast de zondagse diensten ook doordeweeks een publieke functie hadden – menig kunstschilder heeft dit in imposant werk vastgelegd.

Kortom: een en ander relativeert de visie op gebouwen. Dit pleit echter niet voor een compleet vrije (lees: individualistische) benadering. Plaatsen van samenkomt zijn immers onderling verbonden met elkaar in relatie tot Gemeente, Kerk en Traditie.

Overweging.

Journalist en publicist Stephan Sanders keerde terug naar het christelijke geloof en de kerk. Tijdens een journalistiek onderzoek woonde hij tijdelijk in Almere. Hier miste hij een kerk. Nergens zag hij zo'n gebouw. Hij vond dat verschrikkelijk. Ergens schrijft hij: 'Een kerk was voor mij een teken: hier proberen mensen iets heiligs te doen. Ik voelde mij unheimisch in Almere, waar geen kerktoren te bekennen was, geen mens iets aan het heilige deed. Niet dat ik wist of *ik* aan het heilige wilde doen, maar het gebeurde hier dus collectief niet. Er was hier alleen een XXL-Albert Hein en een *shopping centre*. [...] Ik vind elke kerk, elke kerktoren in een dorp of stad een geruststelling En dat is alleen maar sterker geworden nu ik zelf gelovig ben geworden. [...] Er zijn weinig plekken in deze samenleving waar je weet dat mensen serieus proberen dichter bij God te komen. Een kerk is toch

iets anders dan een bezinningsruimte of mediatiecentrum of yogacentrum. Het zijn bakens, ze staan er. Letterlijk. In die dorpen en die stadjes.'

Ad. Kerkelijke perspectieven

In het theologische perspectief hebben we kort beschreven hoe we als gelovigen naar de betekenis van een kerkgebouw kijken. Daarbij zijn verschillende perspectieven denkbaar. Maar een kerkenraad heeft ook meer praktische overwegingen die hij zal willen meewegen wanneer hij visie of beleid formuleert voor zijn kerkgebouw: in welke mate is het kerkgebouw geschikt om de doelstellingen van de gemeente te bereiken, de activiteiten te herbergen die de gemeente belangrijk vindt? En ook: kan en wil de gemeente de kosten dragen die nodig zijn om het kerkgebouw in stand te houden? Die praktische overwegingen komen nu aan de orde.

Liturgische ruimte

Een belangrijke, zo niet de belangrijkste functie van een kerkgebouw is ruimte bieden aan de eredienst. In het ontwerp van de ruimte en het interieur van iedere kerk komt dit ook tot uitdrukking. Het gebouw doet als het ware mee met de liturgie. Tegelijk verandert ook de liturgie. De manier waarop de eredienst gevierd wordt is niet onveranderlijk, gaat mee met de tijd waarin wij leven en geloven.

Het ligt voor de hand om als gemeente af en toe na te gaan: past de ruimte waarin wij vieren (nog) bij de inhoud?

Missionair en diaconaal

De HGK heeft een missionaire en een diaconale roeping. Deze worden op tal van manieren vormgegeven. Daarvoor zetten we ook kerkgebouwen in.

Voorbeelden daarbij zijn de 'buurtsoep', de 'zomeravondzang', de verschillende inlooptmogelijkheden door het jaar heen. We denken dat het gebruik van kerkgebouwen voor de missionaire en diaconale initiatieven kunnen intensiveren en dat deze als uitvalbasis kunnen fungeren voor een missionair werker die naar verwachting in 2024 zal starten.

Door kerkelijke gebouwen tot een ontmoetingsplek te maken voor de buurt, verlagen we de drempel voor activiteiten als een geloofscursus, een eettafel of een pioniersplek. Ook lenen veel van de gebouwen zich, na eventuele aanpassingen, voor een multifunctioneel gebruik.

Ontmoetingsplekken en preekplekken

Vanuit pastoraal oogpunt kan er onderscheid worden gemaakt in preekplekken en ontmoetingsplekken. Preekplekken zijn plaatsen waar de (zondagse) erediensten worden gehouden, ontmoetingsplekken zijn plaatsen waar de doordeweekse activiteiten plaats vinden. Deze kunnen, maar hoeven niet samen te vallen met elkaar.

Door te kijken naar de functie van een gebouw en dit te koppelen aan de behoeftes kunnen we dit beter op elkaar laten aansluiten. Hierbij is gekeken naar de reisafstand vanuit pastorale eenheden (**bijlage 5**). Vanuit de analyse met betrekking tot de reisafstanden kan worden geconcludeerd dat nagenoeg alle pastorale eenheden binnen de HGK binnen een straal van 2 kilometer (fietsafstand) van elk van de kerkgebouwen is gelegen. Bekijken we een straal van 1 kilometer (loopafstand) dan is dit ook het overgrote deel van de leden. In de beeldvorming van veel mensen wordt dit vaak anders ervaren. Uiteraard geldt wel dat voor mensen die slecht ter been zijn hier andere criteria voor gelden.

In Katwijk aan Zee beschikken alle andere kerkgenootschappen (Hersteld Hervormde Gemeente, Gereformeerde Kerk, Gereformeerde Gemeente, Baptistengemeente) over één kerkgebouw.

Bedrijfsmatig-financieel

Een kerkgebouw heeft ook een bedrijfsmatige kant: we willen dat inkomsten en uitgaven met elkaar in balans zijn. Nu de financiën onder druk staan, en het aantal beschikbare zitplaatsen (aanbod) beduidend groter is dan de gebruikte zitplaatsen (vraag) vraagt dat om keuzes; om de opbrengsten en de kosten meer in balans te brengen.

We kijken ook verder vooruit. Hoe ziet onze gemeente er over 10 a 20 jaar uit als de huidige ontwikkelingen doorzetten? Kan en wil zij dan de kosten van de kerkgebouwen nog opbrengen? We mogen moeilijke keuzes niet meer doorschuiven naar de komende generatie. We moeten nú onze verantwoordelijkheid nemen.

Duurzaamheid

Een toekomstgerichte visie op een kerkgebouw vraagt ook om aandacht voor duurzaamheid. Met name maatregelen om energie te besparen (isolatie, gebruik ledverlichting) en om op te wekken (zonnepanelen) passen we toe. Bij aanpassingen van een kerkelijk gebouw of een pastorie worden ook meteen duurzaamheidsmaatregelen meegenomen.

Emotie

We willen ook rekening houden met de emoties die samenhangen met het eigen kerkgebouw. Gemeentelieden zijn eraan gehecht: door jarenlang kerkbezoek, kinderen die er zijn gedoopt, partners die vanuit deze kerk zijn begraven. Bovendien leeft het besef dat het kerkgebouw een erfenis is van vorige generaties geloofsgenoten, een erfenis waar zuinig mee omgesprongen moet worden.

Ad. Maatschappelijke perspectieven

We hebben gekeken naar de theologische en kerkelijke (praktische) perspectieven op de betekenis van een kerkgebouw. Dit zijn perspectieven waarin de kerkelijke gemeente centraal staat. Het is belangrijk om ook van buiten naar binnen te kijken: hoe kijkt de samenleving, de dorpsgemeenschap, hoe kijken de bewoners van wijk of stad naar het kerkgebouw? We gebruiken hiervoor de term 'maatschappelijke perspectieven'. We richten ons daarbij specifiek op het culturele aspect.

Cultureel

Het kerkelijk leven laat zich ook deels aflezen aan de gebouwen. In die zin is het niet verwonderlijk dat kerken als de Oude Kerk en de Nieuwe Kerk aantrekkingskracht uitoefenen op mensen met interesse in geschiedenis en architectuur. Met een status als rijksmonument wordt een kerkgebouw meteen ook een stukje van de samenleving. Anderen hebben bedacht dat het goed is dat het gebouw kwaliteiten heeft die bescherming verdienen. Het mag niet zomaar verdwijnen. Dat betekent dat je als kerkelijke gemeente misschien ongewild ook schatbewaarder bent van nationaal of lokaal religieus erfgoed. Dat is een extra verantwoordelijkheid die zwaar weegt en misschien voor een deel is op te vangen via bijdragen van geïnteresseerden toeristen en vrienden.

Economisch

Het onderhoud kan als een molensteen om de nek van de kerkelijke gemeente hangen. Wanneer sluiting in beeld komt, wordt de locatie een plek met 'verdiencapaciteit'. Zeker op plaatsen waar woningen tekort zijn, komt herbestemming of sloop/nieuwbouw al snel in beeld als financieel aantrekkelijke optie. Met de middelen die beschikbaar komen uit de verkoop kan de gemeente andere activiteiten en gebruik van gebouwen continueren.

Het financiële rekenwerk kan ook op een andere manier passend gemaakt worden: niet de kosten verminderen, maar de opbrengsten verhogen, bijvoorbeeld door nevengebruikers te zoeken of aanvullende activiteiten te organiseren die geld opbrengen.

Sociaal

Een kerkgebouw fungeert als sociaal centrum waar gemeenteleden samenkomen voor verschillende activiteiten zoals kerkdiensten, gemeenteactiviteiten, bijeenkomsten en sociale evenementen. Vaak worden en zijn de kerken actief betrokken bij liefdadigheids- en gemeenschapsdiensten. Ze bieden bijvoorbeeld hulp aan kwetsbare groepen plekken voor ontmoeting voor een wijk en andere vormen van ondersteuning. Dit draagt bij aan de sociaal-maatschappelijke waarde van de kerk binnen de bredere gemeenschap.

Het is belangrijk om op te merken dat de sociaal-maatschappelijke waarde van een kerkgebouw kan variëren per gebied in de gemeente Katwijk.

5. Keuzes maken: de toekomst van de kerkgebouwen

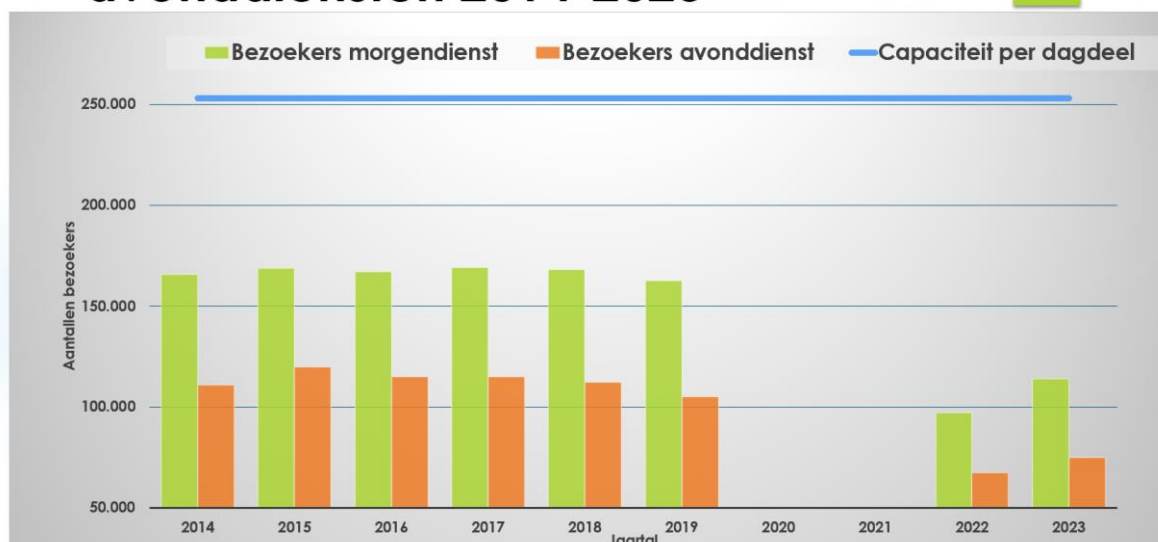
Wat zeggen de cijfers? Welke keuzes kunnen en moeten we maken?

Capaciteit

Als we de beschikbare zitplaatsen van onze kerkgebouwen bij elkaar optellen komen we op een aantal van 4.600. Als we uitgaan van de situatie dat er in elk kerkgebouw tweemaal dienst wordt gehouden is de totale capaciteit 9.200 zitplaatsen per zondag. Dit aantal kan nog worden verhoogd indien er meer dan twee diensten per zondag worden gehouden.

Al jaren worden er tellingen gedaan van het aantal mensen dat per dienst aanwezig is. Uit deze cijfers blijkt dat er momenteel gemiddeld ongeveer 3.300 mensen per zondag fysiek een dienst bijwonen, grofweg 2.000 in de ochtenddiensten en 1.300 in de avonddiensten. Een afname van ongeveer 29% ten opzichte van 2019.

Ontwikkeling kerkgang morgen- en avonddiensten 2014-2023

Als we kijken naar de 4.600 beschikbare plaatsen per dienst, dan betekent dit een bezetting van 43% voor de ochtenddiensten en 28% voor de avonddiensten. Voor de coronajaren was dit 65% respectievelijk 40%. Bij enkele speciale diensten (kerst, belijdenis en doop) is het aantal kerkgangers hoger. Uit deze gegevens kunnen we afleiden dat er een flinke 'overcapaciteit' aanwezig is in de kerkgebouwen die wel in stand moeten worden gehouden en dus per bezoeker steeds meer geld kosten.

Online HGK

Met betrekking tot het online kerk zijn is er nog niet echt een beleid geformuleerd. Wel is er een (beperkt) onderzoek gedaan naar de diverse online middelen die momenteel worden ingezet door de HGK.

Hieruit kunnen we opmaken dat de website per zondag ongeveer 1.500 keer wordt bekeken. De kerkapp kent 1.600 gebruikers, deze zijn echter niet allen actief als gebruiker. Via de online uitzendingen via Youtube wordt er veel (terug)gekeken. Uit een eerste analyse blijkt dat kijkers

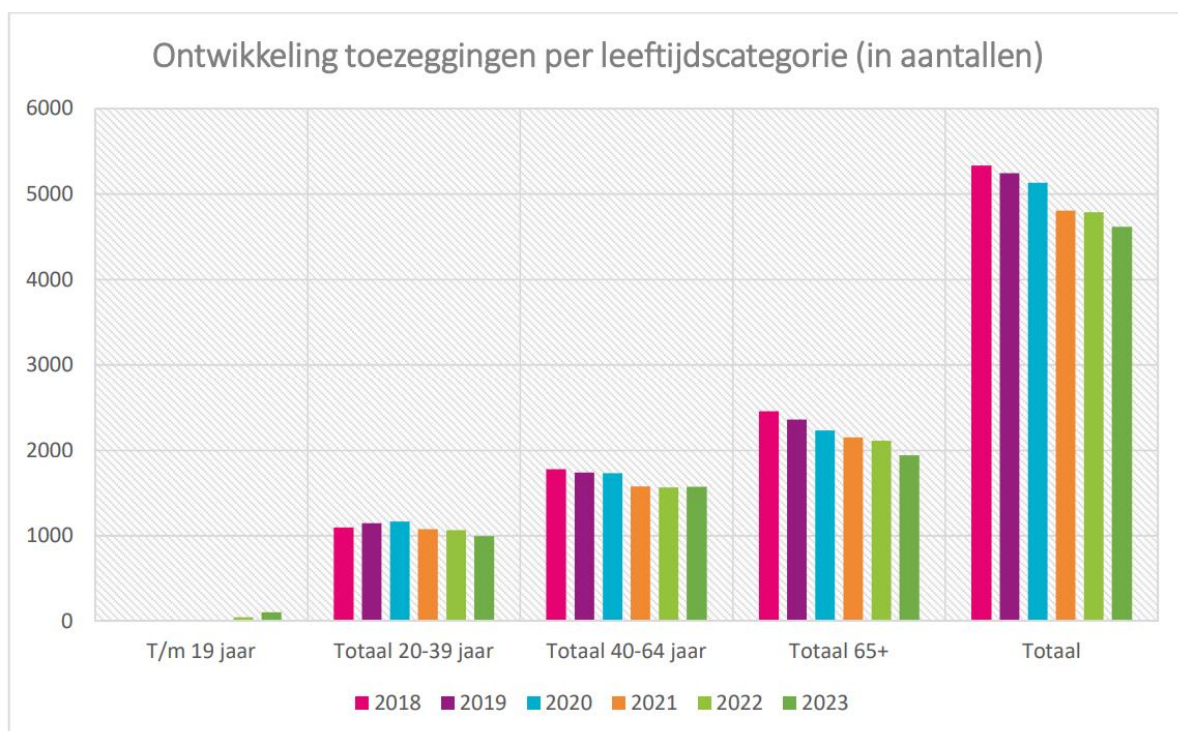
gemiddeld een half uur per keer kijken. Het overgrote deel van de kijkers komt vanuit Katwijk, maar ongeveer 30% van de kijkers komt toch ook van buiten Katwijk.

Per 31 december 2023 zijn er 178 adressen waar gebruik gemaakt wordt van de Kerkradio. Een snelle blik op de herkomst van de collecten leert dat 68% digitaal binnenkomt.

Demografie

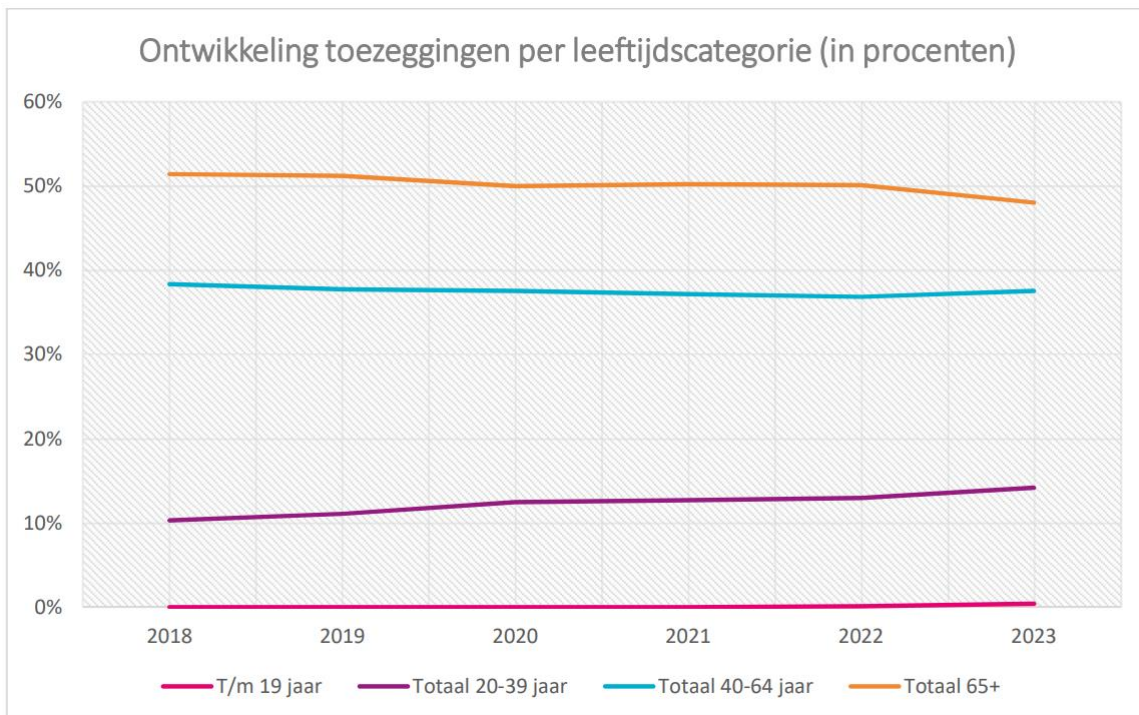
Als gekeken wordt naar de demografische ontwikkelingen binnen onze gemeente dan zien we dat er sprake is van een krimp in aantal leden.

Daarnaast zien we dat een relatief kleine groep van circa 2.000 pastorale eenheden verantwoordelijk is voor 90% van de opbrengsten van de Actie Kerkbalans. Een pastorale eenheid bestaat uit gemiddeld 2 leden. Naar verwachting daalt deze groep van actief (belijdende) leden met 10% de komende 10 jaar.

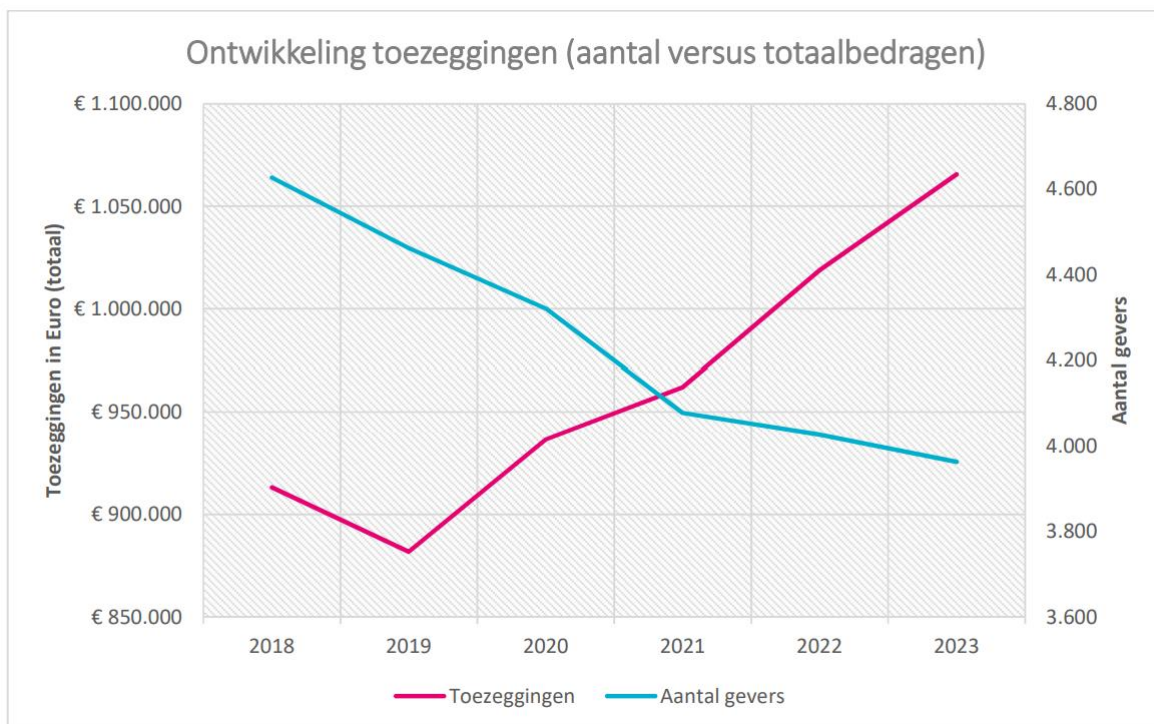

Het aantal toezeggingen is in de periode 2018 – 2023 gedaald met 13,5%.

De leden van 65 jaar en ouder dragen 48% bij in de Actie Kerkbalans.

Als we deze ontwikkelingen met elkaar combineren is de verwachting dat binnen 5 tot 10 jaar de absolute opbrengsten zullen dalen, waardoor de MJB verder onder druk zal komen te staan. Dit is een trend die landelijk al jaren zichtbaar is, maar nu ook onze HGK raakt.

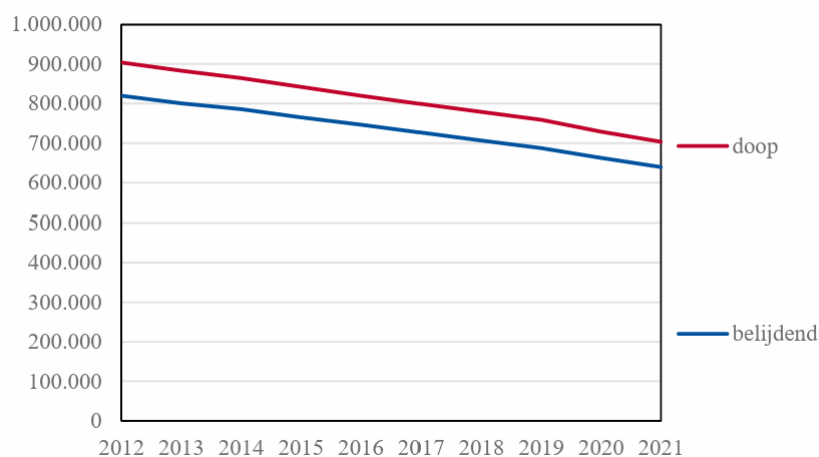
In bijlage 6 zijn naast de bovenstaande nog een aantal extra grafieken opgenomen.

Landelijke cijfers en trends.

Het rapport 'Geroepen om te dienen' van de Protestantse Kerk (**bijlage 13**) geeft een verontrustend beeld van de landelijke cijfers weer.

Zowel het aantal doopleden als het aantal belijdende leden is de afgelopen tien jaar, tussen 2012 en 2021, met 22% gedaald. Er zijn eind 2021 ongeveer 700.000 doopleden en 640.000 belijdende leden, tezamen zijn dit 1.340.000 leden. 45% van de belijdende leden is 70 jaar of ouder.

Figuur 4.1 Ontwikkeling leden (1 december) 2012-2021

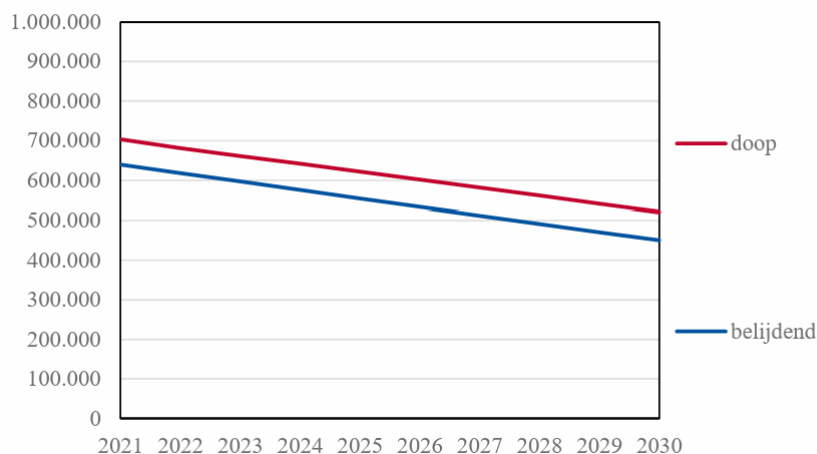

Tabel 4.1 Leden naar leeftijd en geslacht per 1 december 2021 (absolute aantallen x 1.000)

	doop			belijdend			totaal		
	absoluut	%	% vrouw	absoluut	%	% vrouw	absoluut	%	% vrouw
tot 10	63	9%	49%	0	0%	-	63	5%	49%
10-19	110	16%	49%	0	0%	65%	111	8%	49%
20-29	112	16%	47%	15	2%	62%	127	9%	49%
30-39	80	11%	46%	36	6%	58%	116	9%	50%
40-49	75	11%	47%	57	9%	59%	132	10%	52%
50-59	94	13%	46%	104	16%	57%	197	15%	52%
60-69	77	11%	46%	135	21%	56%	212	16%	53%
70-79	61	9%	47%	161	25%	57%	221	16%	54%
80-89	26	4%	53%	105	16%	63%	131	10%	61%
90 of ouder	6	1%	65%	26	4%	74%	32	2%	72%
totaal	703	100%	47%	640	100%	59%	1.343	100%	53%

Volgens de prognose daalt het aantal leden tussen 2021 en 2030 met ruim 370.000, van 1.340.000 tot 971.000; dit is een daling van 28%. Bij de belijdende leden is de daling iets sterker (van 640.000 naar 451.000, - 30%) dan bij de doopleden (van 700.000 naar 521.000, - 26%).

Figuur 4.2 Ontwikkeling leden 2021 (feitelijk) en 2022-2030 (prognose), peildatum 1 december

Tabel 4.2 Leden naar leeftijd 2021 (feitelijk), 2025+2030 (prognose), absolute aantallen x 1.000, peildatum 1 december

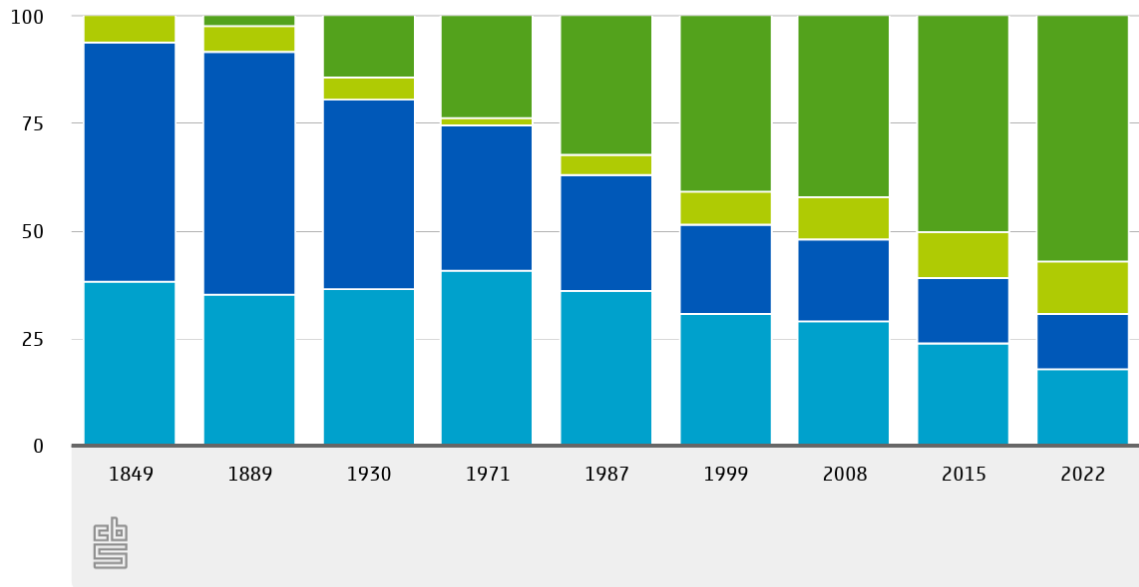
	doop			belijdend			totaal		
	2021	2025	2030	2021	2025	2030	2021	2025	2030
tot 10	63	44	30	0	0	0	63	44	30
10-19	110	83	49	0	1	2	111	83	51
20-29	112	99	62	15	12	10	127	111	73
30-39	80	76	78	36	27	14	116	103	92
40-49	75	64	57	57	43	30	132	107	87
50-59	94	80	58	104	77	48	197	157	106
60-69	77	78	78	135	117	93	212	194	171
70-79	61	63	61	161	143	115	221	207	176
80-89	26	29	39	105	106	109	131	136	148
90 of ouder	6	6	7	26	28	31	32	34	38
totaal	703	622	521	640	554	451	1.343	1.176	971

Het aantal leden daalt volgens de prognose met bijna 30%, het aantal gemeenten met ongeveer 20%.

Recent is een artikel gepubliceerd waarin de ontkerkelijking zichtbaar wordt gemaakt (**Bijlage 14**). Onderstaande afbeelding geeft dit duidelijk weer hoe de kerkelijke gezindten over de jaren zijn verdeeld en maakt ook de ontkerkelijking goed zichtbaar.

Kerkelijke gezindte

% bevolking 18+

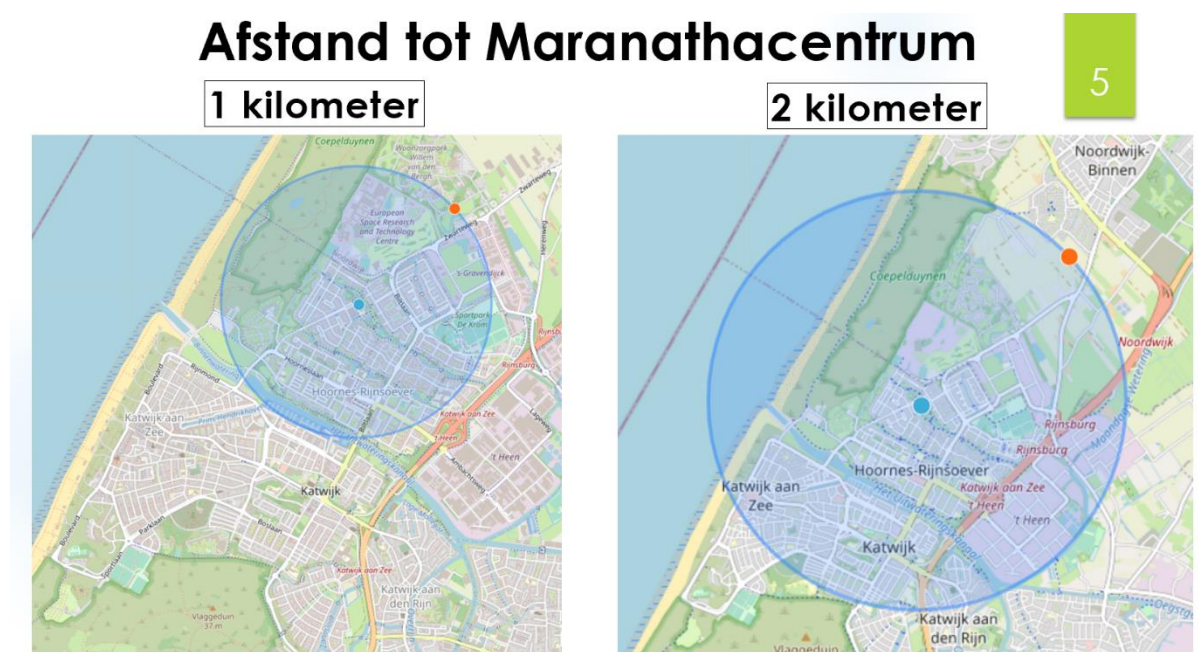
Rooms-katholiek Protestants
Overige kerkelijke gezindten Geen kerkelijke gezindte

Bereikbaarheid

Afstanden zijn vaak gevoelsmatig. Als werkgroep hebben we dat zelf ook ondervonden toen we zijn gaan meten wat de reisafstanden zijn vanaf de vijf kerkgebouwen. In onze gedachten lagen de gebouwen verder uit elkaar dan het in werkelijkheid echt is.

Dat is de reden dat we voor elk van de kerkgebouwen afbeeldingen hebben gemaakt met daarop aangegeven een straal van 1 kilometer en een straal van 2 kilometer tot de kerken (**bijlage 5**). Hieruit blijkt dat er altijd een kerk op korte reisafstand zal liggen in Katwijk ongeacht welk scenario er zal worden gekozen.

Onderstaand ter indicatie de reisafstanden tot het MC.

Advies implementatie beleidsplan

In maart 2022 is er een adviesrapport (**bijlage 15**) opgeleverd aan de AK door ds. A.W. van der Plas en J. Smit, waarin een aantal onderwerpen zijn genoemd die relevant zijn om te melden in dit adviesrapport, zie hieronder cursief opgenomen.

OPBOUW EN EENHEID

Advies aan de algemene kerkenraad van de Hervormde Gemeente te Katwijk aan Zee inzake de implementatie van beleidsplan 2021-2025.

Letten op de rekening en begroting van het college van kerkrentmeesters ontkomen we niet aan de conclusie dat er sprake is van een onbalans tussen de inkomsten uit bijdragen, collecten en giften en de kosten die gemaakt worden. De structurele tekorten (ook met acht predikanten) bedragen enkele tonnen. Hieruit heeft de algemene kerkenraad de conclusie getrokken dat het aantal dienstdoende predikanten teruggebracht dient te worden van tien naar acht. Daarnaast wordt gezocht naar andere bronnen om € 150.000,00 te financieren voor bijzonder pastoraat: jongerenpastoraat, ouderenpastoraat en missionair werk. Nog niet

duidelijk is hoe dit bedrag bijeengebracht kan worden en voor hoeveel jaar dit beschikbaar is, al verwacht het college van kerkrentmeesters hierin te kunnen voorzien. In het algemeen lijkt het nodig de communicatie over de financiën te verhelderen en de geldwerving te stimuleren. De tekorten worden immers met name veroorzaakt door het feit dat de gemiddelde bijdrage per lid in Katwijk onder het landelijk gemiddelde ligt.

Het kerkelijk bureau geeft aan dat de gemeente in totaal 6.789 adressen telt. Bij de indeling in 8 wijken heeft iedere wijk ongeveer 850 adressen, bij de indeling in 6 wijken heeft iedere wijk ongeveer 1.131 adressen. De gemeente telt 14.065 leden. Bij de indeling in 8 wijken betekent dit 1.758 leden per wijk. Daarbij moet bedacht worden dat de gemeente ook, meer dan in veel gemeenten het geval is, een groot aantal leden kent die wel geregistreerd staan, maar niet meeleven. Een herindeling van de wijken zou gepaard kunnen gaan met een actie waarbij we deze leden uitnodigen weer te gaan meeleven. Daarbij kan men dan ook de wens aangeven niet langer geregistreerd te blijven.

De missionaire activiteiten worden voor heel de gemeente georganiseerd vanuit de Pniëlkerk. Van hieruit vindt het diaconaal-missionair werk plaats in alle wijken. Het huidige diaconale werk van inloophuis en buurtsoep wordt gecontinueerd en uitgebreid.

Het college van kerkrentmeesters werkt aan nieuwbouw van de Pniëlkerk, waarbij het streven is dat de exploitatie door verhuurmogelijkheden budgetneutraal wordt. Wellicht kan het college ook onderzoeken of ditzelfde mogelijk is wat betreft het Maranathacentrum en de Ichthuskerk. De Pniëlkerk wordt het centrum voor diaconaal-missionair werk. Geven de nieuwe plannen voor de Pniëlkerk daartoe aanleiding, dan kunnen het functioneren van zowel Pniëlkerk en Maranathacentrum nader bezien worden.

Na het adviesrapport is er opdracht gegeven door de AK aan het CvK om te onderzoeken of er 'om niet' een nieuwe Pniëlkerk in combinatie met een groot aantal appartementen kon worden gerealiseerd. Dit onderzoek is afgerond, de uitkomst was dat dit niet mogelijk bleek.

In het verlengde hiervan is een initiatief opgestart met de gemeente Katwijk om te onderzoeken wat er wel mogelijk is voor de locatie Pniëlkerk, mede gezien het feit dat de Pniëlkerk verouderd is, niet duurzaam is en achterstallig onderhoud heeft. Op de locatie van de Pniëlkerk kan dan een multifunctioneel ontmoetingsplek worden gecreëerd in combinatie met appartementen. Het lijkt heel goed mogelijk hier dan ook het centrum voor het diaconaal-missionair werk te vestigen.

Exploitatieoverzicht kerkgebouwen

Het is enorm lastig gebleken om vergelijkende cijfers voor de exploitatie van de kerkgebouwen op te stellen. Dit komt omdat naast de jaarlijks terugkerende kosten er ook groot onderhoud is aan de gebouwen die eens in de ongeveer 30 jaar dient te worden uitgevoerd. Het ene gebouw is een Rijksmonument waar een actieve onderhoudsplicht op zit, maar waar ook grote subsidies voor worden ontvangen. Er zijn kerken (PK, IK, MC) waaraan diverse ruimtes zijn gekoppeld in één gebouw, deze verschillen ook nog eens behoorlijk in omvang. De NK en OK staan op zichzelf met in de directe nabijheid het Kerkhaventje en het Anker.

Desalniettemin is het ons gelukt om een overzicht met toelichting te maken die op hoofdlijnen inzicht geeft over de exploitatie van de kerkgebouwen (**bijlage 16**).

Exploitatieoverzicht

	Oude kerk	Nieuwe kerk	Ichthus Kerk	PniëlKerk	Maranthacentrum
Som van de opbrengsten (1)	40.900	73.800	13.300	8.100	19.500
Personeelslasten (2)	28.000	29.400	29.400	22.600	27.200
Onderhoudslasten (3)	78.200	112.400	32.300	104.800	43.800
Overige vaste lasten (4)	17.300	41.300	11.600	22.300	16.000
Orgels (5)	7.700	28.400	6.600	7.100	8.100
Totaal lasten	131.200	211.500	79.900	156.800	95.100
Jaarlijks tekort per gebouw	90.300	137.700	66.600	148.700	75.600
Kosten per zitplaats	75	86	111	212	151

Als referentie zijn de kosten per zitplaats inzichtelijk gemaakt in bovenstaande tabel.

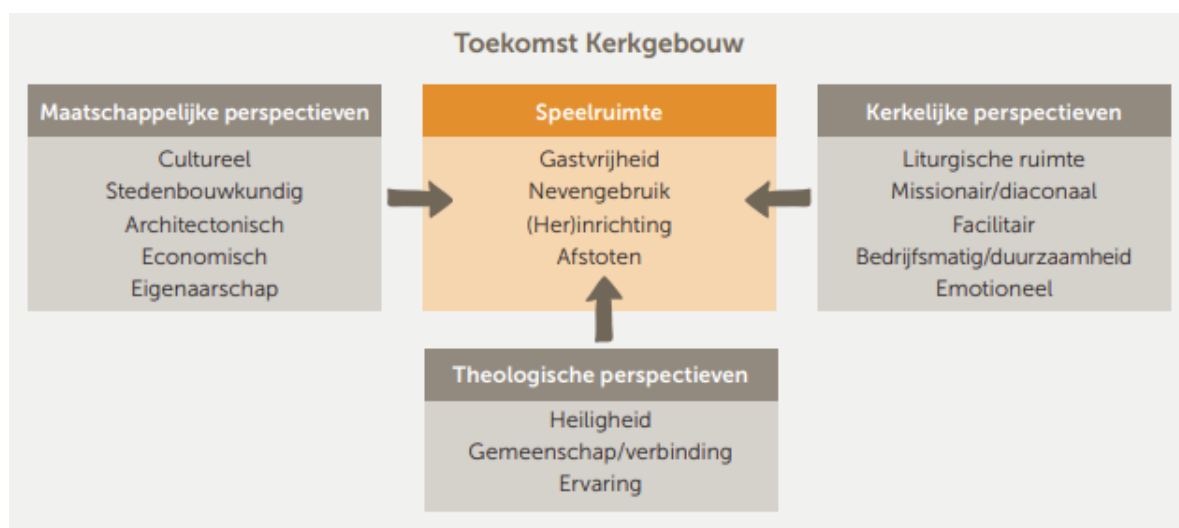
6. Advies

Doordat de verhouding tussen de opbrengsten en kosten onder druk staat en dit door de demografische ontwikkeling naar verwachting zal verslechteren is het noodzakelijk om tijdig bij te sturen. Gebaseerd op de theologische aspecten, de verkregen informatie over het kerkbezoek, demografische ontwikkelingen, het geefgedrag, de reisafstanden en de maatschappelijk veranderende behoeften van gemeente zijn, heeft de werkgroep een aantal scenario's bekeken die ze bij deze wil voorleggen aan het moderamen AK en het DB CvK.

Bij het uitbrengen van het advies is uiteraard rekening gehouden met de thans in eigendom zijnde kerkgebouwen waarvan er twee, de Oude Kerk (OK) en de Nieuwe Kerk (NK) een rijksmonument zijn.

Gedachte-experiment.

Om het eens vanuit een andere invalshoek te bekijken zou je ook vanuit een situatie kunnen redeneren dat de HGK nog geen kerkgebouwen heeft, een gedachte-experiment. Waar zou je dan de gebouwen willen neerzetten, wat is dan de omvang van de gebouwen, is het eigendom of niet, op welke wijze wil je deze gebruiken op zondagen en doordeweeks? Dan kom je waarschijnlijk tot andere scenario's dan nu. Maar goed, de HGK bezit wel een vijftal kerkgebouwen dus dat is dan ook ons referentiekader geweest.

In alle scenario's kan er worden gezocht naar optimalisaties in de exploitatie van de kerkgebouwen, bijvoorbeeld door het multifunctionele gebruik van de gebouwen. Er zijn momenteel al initiatieven binnen onze HGK die de onderhoudslast verlagen of de opbrengsten verhogen. Door hier extra op te focussen kan de exploitatie worden verbeterd. De werkgroep schat in dat dit een jaarlijkse verbetering van de exploitatie kan opleveren van €25.000 per jaar voor elk van de scenario's. Hier zal dan wel een extra investering van de inzet van mensen nodig zijn bovenop hetgeen nu al gedaan wordt. De vraag is wel of dit met een krimpend ledenaantal gerealiseerd kan worden.

Zo kan het oprichten van een stichting voor de NK of de OK wellicht mogelijkheden bieden. Er is door de werkgroep een eerste verkenning naar de mogelijkheden hiervoor gedaan (**bijlage 8**). Wij stellen voor dat hier, indien gewenst, vanuit de AK en de CvK gezamenlijk verder naar wordt gekeken

De bedragen bij de scenario's zijn globale inschattingen en kunnen zodra er een scenario is gekozen verder worden verfijnd. De bedragen zijn daarom vooral bedoeld om een **indruk** te geven van de

financiële consequenties behorende bij een bepaald scenario. Ze dienen derhalve niet gelezen te worden als een exacte invulling.

De uitvoering van een gekozen scenario valt buiten de scope van de werkgroep en zal in opdracht van de AK en de CvK apart worden vormgegeven. Hierbij dient dan ook gekeken te worden hoe de gebruikers van de gebouwen, zoals koren, verenigingen en wijken (**bijlage 7**) elders kunnen worden gehuisvest, indien nodig.

Pniëlkerk

In 2019 is een raming gemaakt van de kosten voor het up-to-date maken van de Pniëlkerk. Destijds zijn deze kosten geraamd op €1,57 miljoen incl. BTW. Als deze prijs door vertaald wordt naar 2024 dan dient er rekening gehouden te worden met een indexering van ongeveer 25%, waardoor de geraamde kosten stijgen naar €1,97 miljoen incl. BTW.

In het verleden is er onderzoek gedaan in opdracht van de AK met als doel te onderzoeken of er een herontwikkeling mogelijk is op de locatie van de Pniëlkerk, die zou resulteren in een project met appartementen en een nieuw kerkgebouw zonder bijbetaling. Onderzoek heeft uitgewezen dat dit niet mogelijk is door de sterk gestegen bouwkosten en rente de afgelopen jaren in combinatie met de eis van de gemeente Katwijk om veel sociale en betaalbare woningen te realiseren.

Momenteel wordt geïnterviewd door een projectgroep of er een ontmoetingsplek op deze locatie in combinatie met appartementen wel mogelijk is. Vanuit de bijeenkomst met een afvaardiging vanuit de wijkkerkenraden is de vraag gekomen hoe groot een dergelijke ontmoetingsplek kan zijn. Vanuit de werkgroep gebouwen is deze vraag neergelegd bij en besproken met de projectgroep. In de huidige plannen is er een multifunctionele ontmoetingsplek opgenomen met een capaciteit van 150 personen. Naar aanleiding van de ontvangen feedback vanuit de gemeente wordt onderzocht of dit kan worden verhoogd naar een ontmoetingsplek voor 300 personen.

Vanuit de diverse ontvangen feedback is ook naar voren gekomen om, op termijn, te bezien wat de mogelijkheden zijn voor de Ichthuskerk. Dit is onderdeel van scenario 3. De doorlooptijd die hiervoor is opgenomen bedraagt 5 - 10 jaar. Binnen die termijn kan een transformatie van de Pniëlkerk zijn afgerond. Ook kan door het monitoren van de ontwikkelingen binnen de HGK op financieel gebied en qua ledenbestand er de komende 5 jaar een beter inzicht worden verkregen. De toekomst van de kerkgebouwen volgt deze ontwikkelingen, door hierop nu al reeds te anticiperen kan er proactief worden gestuurd. Na de keuze voor een scenario kunnen er oriënterende onderzoeken worden opgestart naar de mogelijkheden voor de Ichthuskerk.

De scenario's

Scenario 1

Niets veranderen

Toelichting:

Alles blijft bij het oude

Beoogde (financiële) opbrengst:

Er is geen sprake van een structurele verbetering van de jaarlijkse exploitatie, hooguit de genoemde optimalisatie van het onderhoud en de opbrengsten binnen de bestaande situatie.

Scenario 2

Behoud OK, NK en IK in huidige vorm

Transformatie Pniëlkerk tot ontmoetingsplek + appartementen (0-5 jaar)

Openstellen MC voor breder gebruik (0-5 jaar), hier kan ook missionaire kracht vanuit gaan.

Toelichting:

De Pniëlkerk is de meest kansrijke en impactvolle locatie voor herontwikkeling, zeker als ook de hoge onderhoudslast en het energiegebruik wordt meegewogen. Hier kan naar verwachting een aanzienlijk aantal appartementen worden gerealiseerd die opbrengsten genereren. Voldoende voor het creëren van een multifunctionele ontmoetingsplek plus een aanvullende grondopbrengst. Deze kan vervolgens worden ingezet om structureel opbrengsten te ontvangen.

Het MC door een verbouwing nog meer geschikt maken voor multifunctioneel gebruik, waardoor er extra inkomsten zullen zijn uit de verhuur van de ruimtes die overdag nu nagenoeg niet worden gebruikt.

Beoogde (financiële) opbrengst:

1. Besparing op exploitatielasten PK ca. €145.000 (zie bijlage 16).
2. Budget neutrale exploitatie van de multifunctionele ontmoetingsplek herontwikkelde PK.
3. Structureel opbrengst genereren door inzet potentiële grondopbrengst PK.
4. Extra inkomsten door multifunctioneel gebruik MC ca. €20.000. Dit betreft een inschatting die afhankelijk is van een concrete uitwerking en puur bedoeld om een doorkijk te geven naar de mogelijkheden.
5. Toekomstbestendige en meer duurzame gebouwen voor de PK en MC.

Scenario 3

Behoud OK en NK in huidige vorm

Transformatie Pniëlkerk tot ontmoetingsplek + appartementen (0-5 jaar)

Openstellen MC voor breder gebruik (0-5 jaar), hier kan ook missionaire kracht vanuit gaan.

Onderzoek mogelijkheden transformatie IK (5-10 jaar)

Toelichting:

De Pniëlkerk is de meest kansrijke en impactvolle locatie voor herontwikkeling, zeker als ook de hoge onderhoudslast en het energiegebruik wordt meegewogen. Hier kan naar verwachting een aanzienlijk aantal appartementen worden gerealiseerd die opbrengsten genereren. Voldoende voor het creëren van een multifunctionele ontmoetingsplek plus een aanvullende grondopbrengst. Deze kan vervolgens worden ingezet om structureel opbrengsten te ontvangen.

Het MC door een verbouwing nog meer geschikt maken voor multifunctioneel gebruik, waardoor er extra inkomsten zullen zijn uit de verhuur van de ruimtes die overdag nu nagenoeg niet worden gebruikt.

Onderzoek starten naar de transformatiemogelijkheden van de Ichthuskerk voor het opwaarderen van de zalen in combinatie met het toevoegen van een aantal appartementen. Misschien blijkt uit onderzoek dat naar aanleiding van de ontwikkelingen binnen de HGK de komende 5 jaar een soortgelijke strategie als voor de Pniëlkerk meer voor de hand ligt, dus een multifunctionele ontmoetingsplek met appartementen.

Beoogde (financiële) opbrengst:

1. Besparing op exploitatielasten PK ca. €145.000 (zie bijlage 16).
2. Budget neutrale exploitatie van de multifunctionele ontmoetingsplek herontwikkelde PK.
3. Structureel opbrengst genereren door inzet potentiële grondopbrengst PK.
4. Extra inkomsten door multifunctioneel gebruik MC ca. €20.000 Dit betreft een inschatting die afhankelijk is van een concrete uitwerking en puur bedoeld om een doorkijk te geven naar de mogelijkheden.
5. Toekomstbestendige en meer duurzame gebouwen voor de PK, MC en IK.
6. Als uit onderzoek en na voortschrijdend inzicht blijkt dat de IK wordt getransformeerd naar een multifunctioneel ontmoetingsplek, dan is hier nog een besparing mogelijk op de exploitatielasten van ca. €65.000 en is er wellicht nog een beperkte grondopbrengst mogelijk.

Scenario 4

Behoud OK en NK in huidige vorm

Transformatie Pniëlkerk tot ontmoetingsplek + appartementen (0-5 jaar)

Afstoten IK en MC

Toelichting:

Twee ochtenddiensten en twee avonddiensten in OK en NK

De Pniëlkerk is de meest kansrijke en impactvolle locatie voor herontwikkeling, zeker als ook de hoge onderhoudslast en het energiegebruik wordt meegewogen. Hier kan naar verwachting een aanzienlijk aantal appartementen worden gerealiseerd die opbrengsten genereren. Voldoende voor het creëren van een multifunctionele ontmoetingsplek plus een aanvullende grondopbrengst. Deze kan vervolgens worden ingezet om structureel opbrengsten te ontvangen.

Verkopen IK en MC

Beoogde (financiële) opbrengst:

1. Besparing op exploitatielasten van in totaal ca. €285.000 (PK €145.000, IK €65.000 en MC €75.000)
2. Eenmalige opbrengst uit verkoop van de IK en MC en de herontwikkeling van de PK. Wel zal moeten worden onderzocht hoe deze eenmalige opbrengst structureel rendabel kan worden gemaakt.

Noot: De bedragen bij de scenario's zijn een inschatting en dienen zodra er een scenario is gekozen verder moeten worden onderzocht. De genoemde bedragen zijn daarom vooral bedoeld om een **indruk** te geven van de financiële consequenties behorende bij een bepaald scenario.

In het rapport is niet meegenomen of het sluiten van een preekplek gevolgen heeft op het aantal kerkbezoekers.

Bijlagen

1. Memo werkgroep gebouwen d.d. 13-06-2023 definitief
2. Verslag 1^e gemeenteavond d.d. 8-11-2023
3. Kerkbezoek
4. Demografische opbouw
5. Afstanden tot kerkgebouwen
6. Ontwikkeling toezeggingen actie Kerkbalans 2018-2023
7. Inventarisatie (kerk)gebouwen
8. Eerste verkenning stichting
9. Beleidsplan Hervormde Gemeente Katwijk aan Zee 2021-2025
10. Begroting 2024
11. Nota Speelruimte gezocht november 2022
12. Avond afvaardiging wijkkerkenraden d.d. 07-02-2024
13. Onderzoeksrapport Geroepen om te dienen
14. Kerkelijke gezindten langs de meetlat, 1849–2022 CBS
15. Advies AK implementatie beleidsplan 2021-2025 Smit Plas
16. Overzicht exploitatiekosten kerkgebouwen
17. Overzicht orgels
18. Verslag 2^e gemeenteavond d.d. 17-04-2024